

UIT DE PRAKTIJK: BROER EN ZUSTER VRIJEN DICHTE...^o Attractie binnen nieuw-samengestelde gezinnen

G. Bolle *

Helemaal nieuw is attractie binnen familieverband niet. Het fenomeen is sinds vele generaties gekend. De Vlaamse volksmond heeft er zelfs een zegswijze aan overgehouden. "Kozijn en nichte vrijen dichte, maar trouwen niet allichte".

Deze spreuk parafraserend zou de moderne versie binnen de nieuw samengestelde gezinnen kunnen luiden: "broer en zuster vrijen dichte,..."

Casus

Jan is 25 jaar en werkstudent. Hij consulteert met als klacht "promiscuïteit". Hij kan zich niet binden in een vaste relatie maar gaat steeds parallelle, wisselende seksuele contacten aan. Hij beleeft dit duidelijk als ego-dystoon. Hij snapt niet hoe het komt, voelt er zich erg ongelukkig mee. Hij wil ervan af, alléén lukt het hem niet. Kennissen hebben hem daarom aangeraden een seksuoloog te raadplegen.

Bij exploratie blijkt hij een relatie te hebben met zijn stiefzus Lut. Moeder overleed zes jaar geleden. Twee jaar later huwde vader opnieuw met Marie. Zij bracht Lut, dochter uit haar eerste huwelijk mee in het gezin. Jan was toen 21, Lut 18. Het was liefde op het eerste gezicht. Negen maanden ging het "goed" tussen hen. Daarna evolueerde hun relatie tot een liefde-haat verhouding. Toen zijn ook de "zijsprongen" begonnen. Sinds een drietal jaar zetten beurtelings Lut en Jan de relatie stop. Eén keer reageert Jan hierop met een zelfmoordpoging door middel van pillen. Hij moet gehospitaliseerd worden en ondergaat een maagspoeling.

In het licht van dit verhaal herkader ik tijdens de sessie zijn "promiscuïteit" als een wanhoopspoging om aan Lut duidelijk te maken dat hij hun relatie wil beëindigen. Hij gaat ermee akkoord dat het evenwel een heel ongelukkige manier is om haar deze boodschap over te brengen: het leidt tot liegen, geconfronteerd worden met zijn gedrag, heftige uitbarstingen van jaloezie en uiteindelijk toch weer tot verzoening tussen beiden.

Jan kan zich in deze uitleg wel vinden. Hij heeft zich nooit bewust de vraag gesteld: "wil ik met Lut mijn leven verder uitbouwen?" Het rationele antwoord is duidelijk "neen". Lut is niet het type vrouw dat achter hem zal staan in zijn carrière die hij droomt uit te bouwen.

We spreken af voor enkele tweewekelijkse gesprekken waarin we samen zullen zoeken naar een meer constructieve manier om een punt te zetten achter de relatie. De hypothese is dat de klacht, het promiscue gedrag, dan vanzelf zal verdwijnen.

* Med. Dr. Greta Bolle, arts-seksuoloog/relatietherapeut. G. Van Haelenlaan 95, 1190 Brussel, België.
Met dank aan Mr. Piet D'Hooghe, advocaat, Altebijstraat 21, 8310 Brugge, voor het juridisch advies.
^o Geaccepteerd voor publicatie 13 januari 1995.

Wat me vooral bijblijft is Jan's gespletenheid in zijn relatie. Hij wil er wel, maar tegelijkertijd ook niet van af. Jan komt op mij over als zeer aarzelend en onzeker. Mijn aanvoelen van zijn kansen op succes in zijn opzet is eerder aan de pessimistische kant. Ik besluit tot een yoga-houding: zeker niet trekken aan de cliënt. Ik voel me nogal sceptisch ten opzichte van een congruente aanpak maar wil die in eerste instantie toch een kans geven. Bij mezelf ga ik reeds op zoek naar een geschikte paradoxale interventie.

Het tweede gesprek wordt door Jan grotendeels gebruikt om enkele strategieën af te lijnen aan de hand waarvan hij denkt de relatie te kunnen afbouwen. In zijn beleving is dit een proces dat veel moeite en tijd zal vergen.

Het gesprek concentreert zich rond het thema "loskomen". Dit blijkt voor hem een hele moeilijke opgave die hij langs alle wegen omzeilt. We analyseren enkele relatiepatronen die het afstand nemen bemoeilijken: schuldinductie, emotionele chantage.

Uiteindelijk zet Jan voor zichzelf drie zaken op een rij: hij zal Lut niet meer opzoeken op haar appartement, hij zal haar niet meer uitnodigen en hij zal haar zelf bellen indien er iets tussen hen dient afgesproken te worden zodat hij niet langer het risico loopt dat ze plots aan de deur staat.

Zelf suggereer ik dat het reeds veel cliënten geholpen heeft om via een vorm van visualisatietechniek meer afstand in te bouwen tussen zichzelf en de ander. Zo zou hij bv. mentaal een glazen stolp kunnen plaatsen tussen hem en Lut. Haar emoties zouden dan min vat op hem kunnen krijgen.

Centraal in dit gesprek staat het expliciteren en verwoorden van de noodzaak om zich een leven zonder seksueel contact met Lut voor te stellen. Dit is voor Jan emotioneel een hele opgave. Het formuleren van zijn overtuiging: "ik weet dat het moet" helpt hem om de rouwarbeid waarmee deze scheiding gepaard gaat aan te vatten.

De volgende sessie opent Jan met de zin dat hij "de stolp niet hoeft te gebruiken". Wel heeft de idee van afstand nemen wat meer ingang gevonden; niet alleen in zijn denken maar ook in zijn voelen. Zo is hij bv. Lut's meisjesnaam gaan gebruiken in plaats van haar troetelnaam. Hij drukt het doordringen van de noodzaak om afstand nemen uit aan de hand van een beeld. "Ik ben als een spons die water begint op te zuigen".

Naast onze sessies hebben ook gesprekken met een goeie vriend die hen beiden kent hierbij geholpen. Hij voelde zich de afgelopen weken vaak down en alleen. Met zijn vriend heeft hij afgesproken dat ze samen opnieuw zullen sporten.

Tijdens dit gesprek praat hij heel chaotisch. Hij springt van de hak op de tak. Enkele keren breng ik hem terug tot de vraag wat hij zelf kan doen om "de spons nog natter te maken". Hem lijkt het belangrijk niet in discussie met Lut te treden en op zijn minst te beseffen dat ruzies over het al dan niet verder zetten van de relatie zinloos zijn.

Hierop formuleert hij ook de idee dat hij zou moeten kunnen inzien dat noch Lut noch hij slecht zijn, maar dat in feite hun relatie een mislukking is. In het verleden heeft hij Lut te vaak zwart gemaakt. Dit viel evenwel nooit vol te houden gezien zijn liefdesgevoelens voor haar. Ze is hem nog steeds erg dierbaar. Hij komt het beeld voor ogen van twee magneten die elkaar óf aantrekken óf afstoten. Ook dit beeld is voor hem heel herkenbaar. Hij wil van dit soort relatie af. Alleen dan zullen ze elkaar verder op een gezonde manier onder ogen kunnen komen. En verdere contacten zijn, gezien de familieband, onvermijdelijk. Ze zullen elkaar blijven ontmoeten.

ten in het kader van weekendbezoek bij de ouders, familiebijeenkomsten of feesten. Ze kunnen niet zomaar breken en beslissen elkaar nooit meer te zien.

Het komt erop neer dat Jan begint te focussen op zijn eigen aandeel in het mislukken van de relatie. Niet alleen Lut legt beslag op hem; hij ook op haar. Zo heeft hij het bv. moeilijk wanneer hij zich 's nachts afvraagt of ze niet met een ander in bed ligt. Hij zou dan zó naar haar appartement willen rijden.

Zelf heeft hij opnieuw gevrijd met een vriendin die eventjes langs kwam. Hij uit zijn afschuw voor dit gedrag. Langzamerhand komen enkele elementen van samenhang met zijn voorgeschiedenis naar voor. Hij kijkt heel erg naar zijn vader op; aan diens intelligentie en integriteit kan hij nauwelijks tippen. Ook ten opzichte van zijn twee broers heeft hij zich steeds de mindere gevoeld. Na de dood van zijn moeder heeft hij radicaal met de waarden van het gezin gebroken en is hij zich als "flierefluiter" gaan gedragen. Hij stelt dat hij nooit zo principieel zou willen leven als zijn vader maar dat hij nu stilaan terugkeert naar de oude waarden. Wél zou hij zijn eigen bakens willen uitzetten. Samen ontwerpen we dan het beeld van de autosnelweg: zijn snelweg waarbinnen hij toch een zekere manoeuvreerruimte heeft.

We maken een nieuwe afspraak na zijn examens.

Attractie binnen stiefgezinnen

Deze casus is bedoeld als illustratie van een tot nog toe weinig belicht fenomeen: attractie binnen nieuw-samengestelde gezinnen. Het is niet de bedoeling hier dieper in te gaan op het therapieverloop.

Het aantal hersamengestelde gezinnen of stiefgezinnen wordt stilaan een maatschappelijk niet meer weg te denken gegeven.

Harde cijfergegevens met betrekking tot het aantal nieuwsamengestelde gezinnen dat jaarlijks in België gevormd wordt zijn echter niet voorhanden.

Vanuit de systeemtheorie is erop gewezen dat herstichte gezinnen vaak complexe structuren zijn (Cottyn & Custers, 1992). Ze behelzen het samenleven van partners die elkaar wél gekozen hebben en anderzijds van volwassenen en kinderen die elkaar niet gekozen hebben. Partnerschap en ouderschap vallen niet samen. De siblings vormen verschillende subsystemen.

Enerzijds vormen dergelijke gezinnen een uitdaging tot een creatief en harmonisch samenleven; anderzijds doen er zich allerlei fenomenen voor die kunnen leiden tot ingewikkelde problemen. Attractie tussen de gezinsleden is daar één voorbeeld van.

Factoren die hierin meespelen zijn van drieërlei aard: interactioneel, psychodynamisch en maatschappelijk. Op basis van literatuurstudie komt Von Allmen (1990) tot een integratief model van het partnerkeuzep proces. Dit wordt niet enkel gevoed door biologische of psychodynamische factoren. Ook sociale en interactionele factoren oefenen een invloed uit op een ontluikende partnerrelatie.

De factor "ruimtelijke nabijheid" blijkt een belangrijke variabele in het elkaar vinden (Coleman, 1977). Mensen die deel uitmaken van eenzelfde sociaal netwerk lopen meer kans elkaar vaker tegen het lijf lopen en dus om op elkaar verliefd te worden. Op psychologisch vlak bieden netwerken de kans informatie over de ander te verzamelen door middel van vergelijking en passieve observatie (Surra, 1990). Binnen een hersamengesteld gezin is deze factor uiteraard gerealiseerd. Stiefbroers en -zussen leren elkaar door de aard van het samenleven

op korte termijn vrij goed kennen.

Bovendien speelt binnen een hersamengesteld gezin, in tegenstelling tot binnen kerngezinnen geen incesttaboe. Zo zou er bv. in dergelijke gezinnen ook meer fysiek en seksueel geweld voorkomen (Lightcap e.a., 1982). Het feit dat de gezinsleden niet samen met elkaar zijn opgegroeid en er geen biologische banden bestaan tussen stiefouders en stiefkinderen enerzijds en stiefkinderen onderling is daar debet aan.

Deze psychologische positie krijgt daarenboven in ons land juridische bevestiging. Stiefkinderen uit eenzelfde gezin, maar van verschillende biologische ouders, kunnen perfect een legale echtverbintenis aangaan; tenzij bij adoptie. Is er geen sprake van adoptie, dan is er geen enkel huwelijksbeletsel. Er ontstaat door het huwelijk van de ouders weliswaar een aanverwantschap tussen elk kind en de echtgenoot van zijn ouders, doch geen aanverwantschap tussen de kinderen onderling.

Anders is het indien de kinderen (of één van hen) werden geadopteerd door de man of vrouw van hun (al dan niet adoptieve) ouder. Volle adoptie verleent aan het kind immers hetzelfde statuut en dezelfde rechten en verplichtingen als aan een wettig kind (art. 370 van het Burgerlijk Wetboek). Als dusdanig creëert volle adoptie bloedverwantschap. En huwelijk tussen broer en zuster is verboden.

Ook in geval van gewone adoptie ontstaat er een huwelijksbeletsel tussen de kinderen onderling, dit ingevolge artikel 363 van het Burgerlijk Wetboek.

Tot besluit

Over de omvang van het hier geschetste fenomeen hebben we voorlopig geen duidelijkheid. Uit de gepresenteerde casus mag blijken dat het omgaan met attractie tussen stiefbroer en -zus zeker geen eenvoudige zaak is. Zowel het uitbouwen als het afbouwen van een partnerrelatie binnen een dergelijk complex relatienetwerk betekent voor de betrokkenen een extra opgave.

Literatuur

- Boeykens, F., W. Dumon, M. Heirman en E. Vandeveldde (1991). *Stiefgezinnen*. F.C.L.G., Mechelen.
- Coleman, D.A. (1977). *Equalities and inequalities in family life*. Academic Press, London.
- Cottyn, L. en A. Custers (1992). De thematiek van veelvormig ouderschap in een nieuw-samengesteld gezin. *Systeemtherapie*, 3: 140-150.
- Goris, K. (1992). De man-vrouw liefdesrelatie. In: Dumon W.A. en C. Deneffe (red). *Relaties en seksualiteit. Jaarboek 1992*. Gids, Leuven.
- Lightcap, J., J. Kurland en R. Burgess (1982). Child abuse: a test of some predictions from evolutionary theory. *Ethology and Sociobiology*, 3: 61-67.
- Surra, C.A. (1990). Research and theory on mate selection and premarital relationships in the 1980s. *Journal of Marriage and the Family*, 52: 844-865.
- Von Allmen, M. (1990). Comment se fait le choix du partenaire aujourd'hui? *Soziale Praeventivmedizin*, 35:72-80.